# A VÁLTOZÓ EXPORTTÁMOGATÁSOK ÉS A VÁMOK HATÁSA AZ ÉLŐMARHA ÉS A MARHAHÚS KERESKEDELEMRE

KŐNIG GÁBOR

## ÖSSZEFOGLALÁS

**Magyarország csatlakozásával a marhaágazat számára is hozzáférhető exporttámogatások és a lebomló vámok a kivitel felfutását valószínűsítenék. Sajnos azonban az EU kedvezményei sok esetben nem fedik le a fő célországokat és volumenhordozó exporttermékeket. Az exporttámogatások igénybevételének EU rendszeréhez való harmonizáció még nem zárult le. Elsősorban a forgalom eddigi alakulásából és a változó vámvédelemből következtethetünk a várható lehetőségekre. A kibővült EU felé irányuló exportban a nem fajtatiszta tenyészállat kategóriájába tartozó, 161-300 kg közötti nem vágásra szánt élőmarha (HS-0102904900), a vágásra szánt 81-160 kg közötti marha (HS-0102902100) és a csontnélküli, fagyasztott, nem negyedelt, nem lapocka és szegytájéki szarvasmarhahús (HS-0202309000) esetében találtunk lehetőségeket. A harmadik országok felé a 161-300 kg között más célra – nem vágásra – szánt élőmarha (HS-0102904900) esetében van exportbővülésre lehetőség. A csatlakozással megnövekvő importfenyegetettségünkre egyik kiemelt terméknél sem találtunk példát.[1]**

### 1. AZ EXPORTÁRUALAP ALAKULÁSA

*A kínálatban* a szerény, gyenge termelési háttér (az alacsony tenyésztési, tartási mutatók, a hatékony gazdálkodás gyengeségei, a specializáltság hiánya, a decentralizált termelés) gátolja, hogy megfizethető áron a hazai fogyasztók számára is minőségi terméket lehessen eladni és minőségi, versenyképes árualap képződjön. Feldolgozó kapacitásaink elegendőek lennének az esetleges hazai fogyasztásnövekedés ellátására, bár a környezetvédelemi és állatjóléti előírások teljesítésében és a koncentrációval elérhető hatékonyságnövelés elérésében még nagy a lemaradásunk.

*A keresletben* nem várható jelentős felfutás, hiszen a fogyasztási szokásainkban a marhahús nincsen kiemelkedő helyen, s ezt az elmúlt időszak fogyasztási szintje sem indokolja, szemben például a tejjel. Bár igaz, hogy hazánk lemaradása az EU átlagos fogyasztásához képest a marhánál is jelentős, kb. 75%-os a hátrány. Fogyasztásunk alacsony szintjéhez hozzájárult, hogy a jó minőségű húsokat kivitelre szánják, mert a külföldi piacokon magasabb árat lehet ezekkel elérni. A BSE járvány után, a marhahústól való fogyasztói ódzkodás csökkenésével, a fogyasztás újra szerény növekedésnek indulhat. A nemzetközi tendenciák a hazai folyamatot erősítik. A fogyasztás húzta termelésnövekedés az EU felől szerény importemelkedést is eredményezhet egyes termékeknél.

[1] A cikk a Gazdálkodás korábbi számaiban Juhász Anikó és Orbánné Nagy Mária által hasonló témában közölt cikkéhez kapcsolódik.

1. táblázat

**A marha- és borjúhústermelés és -felhasználás változása**

| | Termelés (Ezer tonna) | Import (Ezer tonna) | Export (Ezer tonna) | Felhasználás (Ezer tonna) | Hazai fogyasztás kg/fő/év | Önellátottság % |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1995 | 73,4 | 21,7 | 29,0 | 70,5 | 6,9 | 104 |
| 1996 | 69,0 | 13,2 | 29,6 | 53,5 | 5,2 | 129 |
| 1997 | 65,7 | 14,1 | 30,3 | 50,2 | 4,9 | 131 |
| 1998 | 56,8 | 11,7 | 26,2 | 44,7 | 4,4 | 127 |
| 1999 | 58,2 | 4,3 | 19,8 | 41,9 | 4,2 | 139 |
| 2000 | 66,9 | 4,8 | 25,9 | 44,1 | 4,4 | 151 |
| 2001 | 55,8 | 3,3 | 22,4 | 39,9 | 3,9 | 139 |

*Forrás:* Élelmiszermérleg, 2003. alapján saját számítás

A gyenge termelési háttér gátolja az erős hazai kínálat kialakulását, így exportlehetőségeink is korlátozottabbak. A hazai keresletben a fogyasztási szokásaink miatt nem várható jelentős felfutás, bár a marhahúshoz való újbóli visszatéréssel, ami egyébként a nemzetközi fogyasztás növekedésének alapja, a fogyasztás újra növekedésnek indulhat. Ez inkább importbővüléssel járhat, mintsem exportlehetőségeink növekedésével az amúgy is erős versenynek kitett piacokon. Ezt bizonyítja behozatalunk mennyiségének utóbbi két évben tapasztalt, az exportnál erőteljesebb növekedése is (9,7-6,9 tonna és 33,1 -25,3 tonna). A külpiaci versenyképességben csatlakozásunkkal megváltozó feltételek miatt jelentősek a várakozások a marhaágazatban is, melyben a változó exporttámogatások és a vámok különös jelentőséget kapnak. A vámok és exporttámogatások változásának hatását egyes kiemelt termékek esetében vizsgáltuk, mely termékek jelentősen részesednek az élőmarha és a marhahús forgalmából.

## 2. AZ EXPORTTÁMOGATÁS VÁLTOZÁSA ÉS HATÁSA A MARHAÁGAZAT KÜLKERESKEDELMI FORGALMÁRA

*A marhaágazatban az EU exportvisszatérítései viszonylag kiegyenlítetten alakulnak.* A 2003 januári, áprilisi, júniusi, szeptemberi és a 2004 márciusi állapot szerint is 40 féle CN 12 kódszámú áru kap export visszatérítést, s a támogatott termékek köre kis mértékben változik csupán. 2003 áprilisában változás történt, amikor az Egyiptomba szállított termékek (020130009120 és 020130009100 számú szarvasmarhahús frissen, hűtve, csont nélkül) maradtak ki az export visszatérítésből. Ez a változás hazánkat nem érinti. *Az export-visszatérítésben részesülő termékkör, a célországok, a visszatérítés összege szinte állandó* a 2002 őszétől 2004 márciusáig kibocsátott szabályozás szerint. Ez segíti az exporttámogatás igénylésének kiszámíthatóságát, szemben például a tejágazat támogatásával. Ez alapján tehát *érdemes és lehet számolni a szarvasmarha szektor támogatásával* csatlakozásunk után.

*A jelenlegi EU támogatási rendszer egy szűkebb termékkör számára nyújt csupán kedvezményeket* a korábbi évekhez képest, amikor a magyar export szempontjából fontos termékekre is vonatkozott az EU export-visszatérítési rendszere. 2002 szeptemberében az exporttámogatások köre bővebb volt 11 db termékkel. A bővebb körbe tartozott a más célra szánt és/vagy vágásra kerülő tehén, üsző, valamint a tenyészüszők és

tenyésztehenek szélesebb köre. A 161-300 kg-os más marhát elsősorban Horvátországba és Görögországba exportáltuk 2002-ben. A horvát exportunkban más fontosabb cikkeinket (például a vágásra szánt 81-160 kg közötti marhát) sem támogatja az EU. Jelenleg az exporttámogatásban részesülő termékek közül csak *3 cikk tartozik az élőállatok körébe*, pedig számunkra ez a termékkör a lényegesebb. A fajtatiszta tenyészüsző, a fajtatiszta tenyésztehén és a 300 kg feletti vágómarha részesülhet támogatásban. A 300 kg feletti vágásra kerülő marha Libanonba és Egyiptomba irányuló exportja részesül támogatásban, maga a termék nekünk is kiviteli cikk, sajnos azonban célpiacaink nem egyeznek.

A marhahúsfélék elsődleges célállomásai, melyeket támogatásban részesít az EU, a volt Jugoszlávia országai, a volt Szovjetunió államai, Közel-Kelet, Afrika és egyes ázsiai országok. *A támogatott húsfélék termékköre igen széles, 37 cikket* ölel fel, a fajtiszta tenyészállattól kezdve a vágómarhán át, az elsődlegesen feldolgozott és a feldolgozott készítményekig terjed, tehát a CN 0102, a 02 és a 16-os csoport is megtalálható a támogatott termékek között. A támogatott termékek közül régóta kiemelkedő exporttámogatásban részesül a friss szarvasmarhahús (020130009100) Egyiptomba irányuló exportja: 205 euró/100kg azaz 51250 Ft volt 2004 márciusában. *A szarvasmarha hátulsó negyed* (0201205000) hazánk fontos exportcikke, exporttámogatás szempontjából sajnálatos, hogy a fő piacaink EU tagállamok, de a harmadik országok közül a Romániába irányuló exportunkban igénybe lehetne venni a támogatást. A CN kód alapján egyrészt nem lehet teljesen megfelelést találni a hazai termék és az uniós termék között, másrészt a támogatott célországok között sem található Románia. Ez a probléma más terméknél is jelentkezik. A *fagyasztott más szarvasmarhahús fő piaca* Románia, Svédország és Észtország. A termék azonosíthatósága itt is bizonytalan, és bár elég tág a támogatható célpiacok köre, sajnos a mi célpiacaink nem tartoznak bele.

*Sajnos az EU kedvezményei sok esetben nem fedik le marhaágazatunk fő célországait és exporttermékeit.* A magyar HS kód 10 számjegyű, míg az EU 12 számjegyig osztályozza a visszatérítésben részesíthető termékeket, ezért nehéz megfelelést találni a magyar és az EU termékek között.

Hazánkban az élőmarhára és a marhahúsra nincsen támogatás, így még az EU szűkülő támogatási lehetőségei is kedvezőbb helyzetet teremthetnek exportunk számára.

## 3. A VÁMOK VÁLTOZÁSÁNAK HATÁSA AZ ÉLŐMARHA ÉS A MARHAHÚS KERESKEDELMÉRE

EU csatlakozásunkkal hazánk is átveszi az EU harmadik országokkal szemben alkalmazott vámpolitikáját. Ez egyrészt új vámok megjelenésével jár, másrészt egyes vámok felszámolását eredményezi. *Az EU és a csatlakozó CEFTA országok* egyesülésével vámmentes belső piac részévé válik hazánk is. Ezzel e két térség, ill. 24 ország felől az import vámmentesen érkezhet hazánkba, de a megszűnő vámok hazánk számára is bővülő exportlehetőséget jelenthetnek e belső piacra.

A fő termékcsoportok – az élő állat (01) és a húsfélék (02) – kereskedelmi kedvezményei az utóbbi években tovább nőttek. Az alap vámkedvezmények magyar részről nagyobb mértékűek az EU importra, de húsféléknél kicsi az EU előnye. A 2002-es liberalizációs megállapodás négynullás listájába mind a húsfélék, mind az élő állat bekerült. Ez azt jelenti, hogy e termékekre a szerződő felek, az EU és Magyarország, kölcsönö-

sen felszámolják az importvámokat és az export-visszatérítéseket. Az egyes csoportoknál azonban nem fedik egymást a kedvezmények. Az EU által adott 01-es és 02-es termékcsoportra vonatkozó kedvezmények részesedése az összes kedvezményből a két nullás megállapodás kedvezményei esetében mindig kisebbek, mint a magyar kedvezmények (01-nél és 02-nél az EU a termékek 1 és 5%-át részesíti kedvezményben, míg Magyarország 90 és 2%-át). A négynullás megállapodásban az EU kedvezményei 0, ill. 85%-át részesítik a termékeknek kedvezményben, míg Magyarország a 0 és 75%-át, a klasszikus megállapodásban újra hazánk nyújt plusz kedvezményt. A négynullás megállapodás által érintett termékek forgalma a legjelentősebb, a kedvezményezett húsfélék 82%-át teszik ki a 4 nullás kedvezmények alá tartozó termékeknek.

*Egyes kiemelt termékek kvótakihasználását vizsgálva látható, hogy míg az EU javította a kvótakihasználását, addig Magyarország kvótakihasználása tovább gyengült.* Az EU 2002-ben kezdte meg a kedvezményes kvótákat kihasználni, s mindjárt az első évben a friss és a fagyasztott marhahúsnál 44%-ot ért el. Nálunk a 2000-től 2002-ig tartó időszakban a kvótakihasználás e termékeknél 93%-ról romlott 46, majd 15%-ra. A tovább feldolgozott marhahúsnál az EU kvótájának 21%-át használja fel, Magyarország 0%-ot. Élő marhánál az EU kvótakihasználása 45%. Hazánk kvótakihasználása a maximum 80kg-os élő marhánál 2%, a 80-300 kg-osnál 1% és a 300 kg felettinél 11%.

**Élőmarha**

Mivel az EU-ból és a harmadik országokból nem érkezik jelentős *élőmarha* mennyiség, így az importfenyegetettségünk innen minimális, szemben a csatlakozó 9 országgal, ahonnan az összes élőmarha behozatal 82%-a származik. *A csatlakozó 9 országból érkező importunkban* megszűnő hazai vámok miatt jelentkező *importfenyegetettségünket* az innen érkező behozatalunkban legfontosabb termékek esetében vizsgáltuk meg. Ezek *a más szarvasmarha 161-300 kg között és a 300 kg feletti vágásra kerülő marha.* Az első termék CEFTA importjának súlyozott védelme 1,94%, ez 0-15% között változik. Innen származik a termék összes behozatala. Importunkban fő szállítóink, Csehország és Szlovákia nem használja ki a 4500 tonna kvótát, így 0%-os vámmal már jelenleg is szabadon szállíthat (kvóta nélkül korlátlanul 15% vám terhelné az importot). A behozatal látványosan nőtt 2002-ben, akárcsak a második terméknél, bár ott a növekedés folyamatos. A második termék vámvédelme 5,57%, a szóródás azonban nagy (0-15%). Szlovákia és Lengyelország a legfőbb beszállítónk, a kedvezmény olyan, mint az első terméknél, tehát a csatlakozás nem változtat a kereskedelmi forgalom alakulásán.

*Az EU felé irányuló kivitelünkben* a megszűnő EU-s vámok miatt felmerülő *exportlehetőségünket* az exportunkban legfontosabb *más szarvasmarha 161-300 kg között és a vágásra szánt 81-160 kg közötti marha* esetében vizsgáltuk. Az első termék EU felé irányuló kivitelének vámterhe 5,56%, súlyozva, mivel kicsi a forgalom a vámteher 0,36%. Összes kivitelünknek csupán 30%-a megy az EU-ba. A kivitel 2002-ben jelentősen csökkent. A második termék kivitele alacsony, vámterhe 5,92%, súlyozott vámterhe 0,24%. A lebomló vámok, alapvámok lehetőséget jelentenek a kivitelünk bővítésére.

*A csatlakozók felé irányuló kivitelünkben* a megszűnő CEFTA vámok miatt felmerülő *exportlehetőségünket* az ide irányuló exportunkban legfontosabb

terméknél, *a vágásra szánt 81-160 kg közötti marha* esetében vizsgáltuk meg. Ide irányuló exportból 47%-kal részesedik, a kivitel növekvő. A régió súlyozott vámterhe 2,71%, de erősen szóródik (0-15%). Kvótán belül történik a szállítás, nulla vámteher, így már ma szabadon szállítunk ide (kvótán túl 15% lenne a vámteher).

*A harmadik országok felé irányuló kivitelünkben felmerülő exportlehetőségeinket a 161-300 kg közötti más szarvasmarha* esetében vizsgáltuk meg. A kivitel 2002-re jelentősen megugrott, az összes kivitelből a harmadik országok 90%-kal részesednek. Az átlagos vámteher jelenleg 14%, a legjelentősebb piac Horvátország viszonylatában ez néhány százalékot csökkenni fog, mert kedvezőbb az EU és Horvátország közötti liberalizáció, mint jelenleg hazánk és Horvátország között. Ez kivitelünk bővülését teszi lehetővé.

**Marhahús**

*Az EU felől érkező importunkban megszűnő hazai vámok miatt kialakuló importfenyegetettségünket* az EU felől érkező importunkban legfontosabb termékeknél, a *szarvasmarha elülső negyed és a fagyasztott más szarvasmarhahús* esetében vizsgáltuk meg. Mindkét terméknek a forgalommal súlyozott vámvédelem nulla, mert nem lépik túl a magasan meghatározott kvótát, így a kedvezményes kvóta keretében e termékek már ma vámmentesen szabadon szállíthatóak. Mindkét terméknél az EU a fő szállító 100, ill. 71%-os részesedéssel. A behozatal főleg az elülső negyed esetében nő, míg a másik ingadozik. Így a csatlakozással megszűnő vámoknak nem lesz hatásuk e termékek behozatalára.

*A CEFTA országok felől érkező importunkban* legfontosabb termék, *a fagyasztott más szarvasmarhahús* esetében a vámvédelem 0-25% között szóródik, a súlyozott vámvédelem 1,16%. A kedvezményes kvótán belül szabad, korlátlan a behozatal már ma is. Behozatalunk jelentősen nőtt 2002-ben.

*A harmadik országok felől érkező importunkban* megszűnő hazai vámok (az új EU-s vámok átvételével) miatt kialakuló *importfenyegetettségünket* a harmadik országok felől érkező importunkban legfontosabb termékeknél, *a fagyasztott más szarvasmarhahús* esetében vizsgáltuk meg. Behozatalunk jelentősen nőtt 2002-ben, az összes forgalomból 25%-kal részesedik a régió. A harmadik országok felől vámvédelmünk nulla. Fő piac Uruguay és Ausztrália. Az EU vámvédelme 221%-os lesz csatlakozásunkkal. Ez minden bizonnyal megnehezíti az importot.

*Az EU felé irányuló kivitelünkben* a megszűnő EU-s vámok miatt felmerülő *exportlehetőségünk* az exportunkban legfontosabb terméknél, *a szarvasmarha hátulsó negyed* és a fagyasztott más szarvasmarhahús esetében érdekes. Az EU aránya e termékek exportjából 84 és 19%. A kivitel 2002-ben bővült. A megadott kedvezményes kvótától mindkét terméknél igen messze vagyunk még, így 0%-os vámmal exportálhatunk már ma is. A csatlakozás nem jelent változást kereskedelmi lehetőségeinkben.

*Az CEFTA felé irányuló kivitelünkben* legfontosabb termék a *fagyasztott más szarvasmarhahús*. E termék kivitele folyamatosan bővült, a régió részesedése 82%. A csatlakozóknál a súlyozott vámteher 0,3%, de ez erősen szóródik. Különösen Szlovéniában és Lengyelországban magas a vámteher. A lebomló vámokkal kivitelük bővülhet.

*A harmadik országok felé irányuló kivitelünkben felmerülő exportlehetőségünket* az exportunkban legfontosabb terméknél *a fagyasztott más szarvasmarhahús* esetében vizsgáltuk. A harmadik

országokba irányul a kivitel 80%-a, ami 2002-ben jelentősen bővült. A jelenlegi 16,06%-os vámteher a fő piacon, Romániában 15,76%, az átlagos vámteher a csatlakozás után a 25, 21 százalékot is eléri. 2000 tonnáig nem kell majd vámot fizetni (most sem kell a kvótán belül), de e felett 25%-os a vám. Az MFN alapvám 40% marad.

## FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) Juhász Anikó – Orbánné Nagy Mária (2003): A vámok és az export visszatérítések várható változása az EU tagság után a harmadik országok felé irányuló magyarországi kivitelben I. Gazdálkodás, 2003/6. – (2) Juhász Anikó – Orbánné Nagy Mária (2004) A vámok és az export visszatérítések várható változása az EU tagság után a harmadik országok felé irányuló magyarországi kivitelben II. Gazdálkodás, 2004/1. – (3) Kartali János – Juhász Anikó – Kőnig Gábor – Kürti Andrea – Orbánné Nagy Mária – Stauder Márta – Wagner Hartmut (2003): A nem „költség – ár" eredetű versenyképesség tényezői a fontosabb termékpályákon. AKII, kézirat. – (4) Juhász Anikó – Kőnig Gábor (2002): Az Európai Unió és Magyarország közötti agrárkereskedelem liberalizációjának hatásai. AKII, kézirat. – (5) Juhász Anikó – Kőnig Gábor – Orbánné N. M. (2003): Magyarország EU csatlakozásának várható hatása a harmadik országokkal történő agrár-külkereskedelmünkre. AKII, kézirat. – (6) Kartali J. et al. (1998): Élelmiszer-gazdasági termékeink várható versenyképessége a kibővült európai piacokon. Európai Tükör Műhelytanulmányok. – (7) Nyárs Levente – Papp Gergely (2002): Az állati eredetű termékek feldolgozásának versenyhelyzete. AKII tanulmány, 2002.7. – (8) Official Journal : Export refunds on beef and veal 2002-2004. – (9) Commission Regulation (EC) No /2004 of 12 March 2004, fixing the export refunds on on beef and veal – (10) Élelmiszermérleg 2003., KSH.

## EFFECTS OF THE CHANGES IN EXPORT SUBSIDIES AND CUSTOMS ON THE TRADE OF LIVESTOCK AND MEAT OF BEEF

By:
KŐNIG, GÁBOR

With the accession of Hungary to the EU, it could be anticipated that cattle husbandry will be stimulated by the access of export subsidies and the suppression of

customs the export will soar upwards. Unfortunately, export subsidies of the EU do not favour the main target countries neither voluminous export goods. Negotiations with the EU concerning the harmonisation of export subsidies did not terminate yet. We are able to anticipate the possibilities on the base of recent data in turnover and the expected changes in customs. The export to the amplified EU could be realised with non pure-bred category of animals for breeding, domesticated, 81-300 kg weighing, not for slaughter designed living cattle (HS-0102902100), and beef: boneless, frozen, not quartered, without chuck and brisket (HS-0202309000). For export to a third country, living animals weighing 161-300 kg, not for slaughter (HS-0102904900) are open to be accepted for export. There is no example of threatening import in the category of the most favoured products of animal husbandry in the enlarged EU.